

Stypendyści z narodów „prometejskich” w latach 1928-1939: próba portretu zbiorowego

Paweł Libera

Jedną z konsekwencji zamachu majowego 1926 roku była zmiana stosunku władz II Rzeczypospolitej do ruchu prometejskiego, który dzięki temu w następnych latach wkroczył w fazę dynamicznego rozwoju. W trakcie prac nad tworzeniem struktur prometejskich pamiętano o konieczności przygotowania nowych kadr wojskowych i cywilnych, które mogły być wykorzystane w odpowiedniej chwili do walki o odzyskanie niepodległości albo zastąpienia starszych działaczy. W tym celu w szeregach Wojska Polskiego znalazła się grupa oficerów kontraktowych z narodów prometejskich, a dla cywilów przygotowano specjalny „program” stypendialny¹. Stypendia dla „narodów prometejskich” pochodziły ze środków państwowych (budżetu: Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Oddziału II Sztabu Głównego), były przekazywane zainteresowanym w Polsce za pośrednictwem Orientalistycznego Koła Młodych oraz Ukraińskiego Instytutu Naukowego w Warszawie (dla stypendystów Ukraińców), a za granicą za pośrednictwem polskich placówek, które współpracowały z miejscowymi przedstawicielami narodów prometejskich. Większość stypendystów studiowała w Polsce, przede wszystkim na uczelniach warszawskich, a nieliczni w Poznaniu, Krakowie i Wilnie. Ponadto część z nich studiowała poza granicami Polski, w Niemczech, we Francji i w Czechosłowacji. Trzeba jednak wyraźnie podkreślić, że procedura przyznania stypendium nie była związana z koniecznością podjęcia studiów. Niektórzy stypendyści kształcili się w szkołach średnich, a inni w ogóle nie byli związani z jakąkolwiek uczelnią – dotyczyło to przede wszystkim stypendystów Ukraińskiego Instytutu Naukowego w Warszawie, wśród których znajdowali się znani działacze polityczni i społeczni.

Stypendia były przyznawane w okresie od 1928 do 1939 roku. W tym czasie skorzystało z nich około kilkadziesiąt osób, ale przedstawienie pełnej listy stypendystów na obecnym etapie badań jest niemożliwe. Wynika to przede wszystkim z rozproszenia i stanu zachowania dokumentacji archiwalnej, która zawiera liczne braki spowodowane najprawdopodobniej zniszczeniami wojennymi. Ponadto nie wszystkie zapisy odnalezione w dokumentach jednoznacznie informują o przyznaniu stypendium. W niektórych przypadkach wiadomo jedynie, że rozważano przyznanie stypendium konkretnej osobie, ale brak dalszych informacji. Z tego powodu poniższe

¹ Zasady funkcjonowania tego programu zostały przedstawione w tekście: P. Libera, *Program stypendialny Instytutu Wschodniego - próba przygotowania nowych kadr dla ruchu prometejskiego*, „Nowy Prometeusz”, nr 6/2014, s. 85-100.

rozważania oparto na grupie zidentyfikowanych stypendystów i kandydatów, których lista została zamieszczona w zakończeniu tego tekstu.

Pomimo iż pochodzili z różnych narodów (Ukraińcy, Gruzini, Tatarzy, Turkie-
stańczycy, Azerowie, Górale Kaukascy) mieli bardzo podobne doświadczenia. Do-
tyczy to przede wszystkim takich momentów i epizodów w ich życiu jak działalność
niepodległościowa i doświadczenie represji sowieckich, przyjazd do Polski i odnalezienie się w nowych warunkach. Szczególnie istotne były wówczas takie aspekty, jak nauka i znajomość języka polskiego, a także możliwości utrzymania się i studiowania.

Działalność niepodległościowa i represje

Stypendystów można umownie podzielić na trzy grupy: tych, którzy brali czynny udział w walkach o niepodległość w latach 1917-1921, tych, którzy brali udział w konspiracji antybolszewickiej lub bezpośrednio doświadczyli represji i wreszcie tych, którzy urodzili się najczęściej poza granicami ojczyzny, po 1910 roku i nie mogli mieć takich doświadczeń.

Do pierwszej grupy bez wątplenia należy grupa byłych wojskowych ukraińskich, bardzo często posiadających stopnie oficerskie. Doskonałym przykładem jest znany poeta, Jewhen Małaniuk, który w tym okresie był adiutantem gen. Wasyla Tiutiunyka, a następnie służył w sztabie S. Petlury i wreszcie jako sotnik w Dywizji Chersońskiej armii URL². Podobna była droga Włodzimierza Sołonara, który od 1917 r. służył w armii ukraińskiej, a w 1920 r. objął stanowisko dowódcy dywizjonu artylerii w Żelaznej Dywizji³. Z kolei Sergiusz Kiriczok został zmobilizowany do armii rosyjskiej w grudniu 1916 roku. Służył najpierw w batalionie studenckim, a następnie został skierowany do szkoły oficerskiej i na front. Po demobilizacji w 1918 roku zapisał się na politechnikę w Chersoniu ale został zmobilizowany do armii ukraińskiej i służył jako porucznik w 1 Zaporoskiej Dywizji⁴. Kapitan armii URL, Mikołaj Rogoziński z wojny wrócił jako inwalida wojenny⁵. Podobne były doświadczenia innych narodowości. Czerkies, Mahomet bej Czukua w 1919 r. ukończył Oficerską Szkołę Wojenną w Jekaterynodarze i służył w stopniu podporucznika w 3 pułku Czerkieskiej Dywizji. W 1920 r. po zawarciu pokoju między bolszewikami a armią gen. Morozowa dostał się do niewoli bolszewickiej, ale w tym samym roku uciekł z niewoli i walczył w oddziałach powstańczych gen. Chwastikowa w 2 labińskim pułku, awansując do stopnia podesauła. W 1921 r. wyjechał do Stambułu⁶. Przykłady takie można mnożyć.

² R. Szagała, E. Wiszka, *Ukraińcy w Warszawie*, Toruń-Warszawa 2010, s. 390.

³ Centralne Archiwum Wojskowe [CAW], Oddział II Sztabu Głównego [OIISG], sygn. I.303.4.5507.

⁴ Archiwum Politechniki Warszawskiej [APW], akta studenckie S. Kiriczoka, sygn. 7027.

⁵ Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego [AUW], akta studenckie M. Rogozińskiego, sygn. 27624.

⁶ CAW, OIISG, sygn. I.303.4.5672.

Nie mieli okazji do bezpośredniej walki z bronią w rękę, z bolszewikami młodsi stypendyści, którzy dorastali pod władzą czerwonych. Pomimo tego większość z nich brała udział w antybolszewickiej konspiracji, co nieraz kończyło się rozbięciem siatki, aresztowaniami i w najlepszym wypadku – karami więzienia. Jak twierdzili przedstawiciele Komitetu Gruzjińskiego w Warszawie, Tite Beriszwili: „(...) został się [!] wydalony z Uniwersytetu Gruzjińskiego za antybolszewicką działalność w roku 1923, od tego czasu aż do listopada 1930 nie przestawał prowadzić walkę przeciwko najeźdźców i okupantów Gruzji, gdyż ostatecznie został się [!] zmuszony udać się na emigrację”⁷. Trzy lata później z tego samego uniwersytetu wydalono z powodów politycznych Bagrata Mtwarelidze, który nie stawiał się na „rejestracji politycznej”⁸. Inny typ represji dotknął Bekira Tułata, który sam nie brał udziału w konspiracji, ale z powodu rewolucji musiał przerwać naukę, a w 1923 r. rozstrzelano jego starszego brata i skonfiskowano część rodzinnego majątku, a on sam musiał podjąć pracę społeczną nad zwalczaniem analfabetyzmu w rodzinnej wsi⁹.

Zupełnie inne doświadczenie mieli za sobą najmłodsi stypendyści, często dzieci ważnych działaczy politycznych lub wojskowych, którzy urodzili się zbyt późno aby zapamiętać czasy walki o niepodległość. Natalia Żordania urodzona w 1918 roku, Helena Mdiwani urodzona w 1916 roku, Akaki Ramiszwili urodzony w 1916 roku czy nawet Mikołaj Bagrationi urodzony w 1908 roku.

Przyjazd do Polski i pierwsze trudności

Większość stypendystów ukraińskich wywodziła się z oddziałów armii URL – wraz z oddziałami byli internowani po 1921 roku w Polsce albo przebywali w Czechosłowacji, skąd dopiero przyjeżdżali do Polski. Jeżeli chodzi o stypendystów z innych narodowości to najczęściej opuścili swe strony rodzinne po zajęciu ich przez bolszewików i przedostali się najpierw do Rumunii lub Bułgarii, rzadziej Turcji i stamtąd starali się wyjechać do Francji. Młodszy docierali z krajów europejskich, przede wszystkim z Francji, rzadziej z Czechosłowacji lub Turcji. Do Polski kierowały ich poszczególne centra narodowe.

Na miejscu musieli stawiać czoła nowym wyzwaniom. Pierwszym problemem było uznanie w Polsce dyplomu zdobytego za granicą. Najczęściej procedura ta nie trwała długo. Stosunkowo rzadko pojawiały się trudności z uznaniem obcego dyplomu. Zdarzały się jednak i takie przypadki jak Ibrahima Otara, który pierwsze podanie o przyjęcie na Uniwersytet Warszawski złożył 8 IX 1934, ale na studia zapisał się dopiero rok później. W trakcie trwania procedury uznania dyplomu w MWRiOP porównano programy szkół i początkowo stwierdzono, że szkoła śred-

⁷ APW, akta studenckie T. Beriszwili.

⁸ *Ibidem*, akta studenckie B. Mtwarelidze, sygn. 12921.

⁹ CAW, OIISG, sygn. I.303.4.5571.

nia do której uczęszczał (Liceum handlowe) nie daje prawa wstępu na studia. Kiedy jednak ostatecznie uznano dyplom kandydatowi postawiono dodatkowy warunek zdania egzaminu z j. łacińskiego, którego w Turcji się nie uczył. Wniosek o zwolnienie z tego przedmiotu odrzucono i ostatecznie Otara musiał podejść do egzaminu, który zaliczył ze stopniem dostatecznym¹⁰.

Bez wątpienia jednym z najpoważniejszych wyzwań jakie stawiano przed stypendystami było opanowanie języka polskiego, którego znajomość była konieczna do podjęcia nauki w Polsce. Problem ten w niewielkim stopniu dotyczył Ukraińców, ale już przedstawicielom narodów i ludów kaukaskich i tatarskich sprawiał poważne problemy. Bardzo często słaba znajomość języka negatywnie odbijała się na nauce, opóźniała i utrudniała studia. Gruzini, Mikołaj Bagrationi pisał do Rady Wydziału Rolnego SGGW: „Moje pochodzenie cudzoziemskie-Gruzina, urodzonego w Gruzji, a wychowanego od 14go roku życia w Belgii spowodowało naturalne i poważne trudności opanowania języka polskiego, za co musiałem położyć bardzo wiele czasu i pracy. Praca ta na tyle absorbowała mnie, że nie mogłem złożyć egzaminów w przepisowym terminie”¹¹. Podobne trudności miał Ibrahim Otara, Tatar Krymski, który w 1935 roku przyjechał do Warszawy. Prosząc o przesunięcie egzaminów na termin jesienny tłumaczył: „będąc obywatelem tureckim napotykałem stale na trudności językowe przedłużające czas przygotowania się, obecnie i tak skrócony z powodu [poprawek z wcześniejszych lat]¹². Strona polska miała świadomość tych trudności i starała się organizować stypendystom możliwość nauki języka, a także jego doskonalenia. Świadczy o tym przykład Dawida Berreka, który do Polski przyjechał wiosną 1935 i najpierw uczęszczał do Wyższej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda jako wolny słuchacz „nie płacąc czesnego, mógł bywać na wykładach, ażeby uczyć się języka polskiego. W lecie r. posłaliśmy go dla tych samych celów (nauka języka) do majątku p-wa Knobelsdorfów, gdzie był koło dwóch miesięcy. Po polsku teraz mówi zupełnie przyzwoicie” - zapisano w wewnętrznej notatce Ekspozytury 2¹³. Starania te prawdopodobnie zakończyły się sukcesem, gdyż – jak wynika z dostępnych dokumentów – większość stypendystów pisała bardzo poprawnie w języku polskim.

Utrzymanie, mieszkanie i zdrowie

Analiza grupy studentów i stypendystów pochodzących z narodów prometejskich prowadzi do konstatacji, że dość często zmieniali oni uczelnie i kierunki, a tylko część z nich zdołała dotrzeć do końca studiów i uzyskać dyplom. Wydaje się, że powodów tego należy szukać (oprócz trudności językowych) w ich sytuacji osobistej i materialnej.

¹⁰ AUW, akta studenckie I. Otara, sygn. 49002.

¹¹ Archiwum Centralne Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego [AC SGGW], akta studenckie M. Bagrationa, sygn. 3171.

¹² AUW, akta studenckie I. Otara, sygn. 49002.

¹³ CAW, OIISG, sygn. I.303.4.5497.

Pomimo iż stypendia przyznawane przez stronę polską nie należały do najniższych (w porównaniu do ówczesnych dochodów w Polsce) i oscylowały z reguły od około 120 do 200 złotych miesięcznie to nie wystarczały na pokrycie wszystkich potrzeb stypendystów. Wynikało to częściowo z konieczności pokrycia czesnego¹⁴ oraz wydatków związanych z kosztem życia codziennego, a niejednokrotnie również problemów zdrowotnych. Ponadto należy podkreślić, że wielokrotnie studenci otrzymywali stypendia przez pewien okres, który rzadko odpowiadał całemu okresowi studiów.

Z powodów trudności materialnych wielu z nich zmieniało kierunki i uczelnie, na których studiowali. Bardzo często musieli także przerywać studia. Doskonałym przykładem takiej sytuacji jest los Arusi Słuchaniszwili, córki Gruzina i Polki, która w 1923 roku podjęła studia na Politechnice Warszawskiej. Bardzo szybko musiała je przerwać, gdyż utrzymywała się z prac dorywczych i zapomogi udzielanej przez Komitet Gruziński w Warszawie. Na studia wróciła dopiero w 1933 roku, ale ponownie przerwała je w 1936/1937 roku i podjęła w następnym semestrze¹⁵. Władze uczelni nie zawsze godziły się na podejmowanie przerwanej nauki. Nie zawsze wyrażały też zgodę na przesunięcie terminu egzaminów. Świadczy o tym list Mikołaja Bagrationi, który pisząc w 1929 roku prośbę do Rady Wydziału Rolnego SGGW o przesunięcie egzaminów podkreślał, że „Pozbawienie tego prawa spowodowałoby dla mnie niepowetowaną stratę czasu oraz nieprodukcyjne wydatki pieniężne, z czym zmuszony jestem liczyć się więcej jako cudzoziemiec emigrant niż każdy obywatel w swoim kraju”. Kłopoty na dłuższy czas nie pozwoliły mu na kontynuację nauki, dlatego też studia ponownie podjął we wrześniu 1933 roku. W podaniu, które wówczas napisał podkreślał: „zmuszony byłem przerwać studia ze względów ciężkich warunków materialnych”¹⁶.

Poważnym problemem była kwestia znalezienia odpowiedniego mieszkania, co wiązało się bezpośrednio z możliwościami finansowymi studentów. Nie były one chyba zbyt duże, bo większość z nich musiała dość często zmieniać wynajmowane locum. Doskonałym przykładem jest Ibrahim Otar, który do Polski przyjechał na studia w drugiej połowie 1934 roku i który regularnie musiał się przeprowadzać. Jak wynika z jego dokumentów w 1935/1936 mieszkał na ul. Orlej 8 m. 5, w roku akademickim 1936/1937 w Józefowie na ul. Kościelnej 5. W następnym roku przeprowadził się do Warszawy na ul. Królewską 35 m. 8, a tuż przed wybuchem wojny mieszkał na Żurawiej 6 m. 52¹⁷. W skrajnych przypadkach mieszkanie w Warszawie okazywało się zbyt dużym wydatkiem – na przykład przewlekle chorujący Grzegorz Kereceli, student Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej w 1931 roku

¹⁴ W późniejszym okresie strona polska czyniła starania aby uzyskać prawo do zwolnienia z opłaty czesnego dla części stypendystów studiujących na polskich uczelniach, ale ulgi te nigdy nie dotyczyły wszystkich stypendystów.

¹⁵ AC SGGW, akta studenckie A. Słuchaniszwili, sygn. 4916.

¹⁶ *Ibidem*, akta studenckie M. Bagrationa, sygn. 3171.

¹⁷ AUW, akta studenckie I. Otara, sygn. 49002.

z powodu braku pracy i choroby musiał zdecydować się na wyjazd na prowincję, gdzie utrzymanie było łatwiejsze i tańsze¹⁸.

Część stypendystów (a także ich rodzin) cieszyła się nienajlepszym zdrowiem, co również wpływało na ich możliwości studiowania. I tak na przykład M. Rogoziński, który z wojny wrócił jako 20% inwalida, pisał w 1931 r. do rektora Uniwersytetu: „Jako inwalida wojenny cierpiąc na chorobę płuc potrzebowalem w celach kuracyjnych opuszczać Warszawę na czas dłuższy”¹⁹. Ibrahim Otar w 1937 roku miał 4 miesiące przerwy w nauce z powodu choroby oka²⁰. Do poważnych komplikacji zdrowotnych nadmierna praca zarobkowa doprowadziła u Grzegorza Kercelego, aktywnego działacza emigracji gruzińskiej i prometejskiej, który jednak studiów nie ukończył. Na początku 1939 roku informował władze Politechniki Warszawskiej, że chorował na kataraktalne zapalenie spojówek obu oczu: „Choroba moja spowodowana została nadmierną pracą kreslarską, ponieważ w roku ubiegłym zarabkowałem w charakterze technika i zmuszony byłem stale kreślić. Do chwili obecnej mam silne przemęczenie wzroku, który nie pozwala mi na jakąkolwiek inną pracę poza pracę zarobkową”. Z obliczeń, które poczynił wynikało, że łącznie chorował przez 4 lata i w tym czasie wydał na leczenie ponad 1500 zł²¹.

Działalność polityczna stypendystów

Działalność polityczna stypendystów, a właściwie młodzieży narodów prometejskich wymaga osobnego studium. Należy jednak przypomnieć, że tylko część z nich brała aktywny udział w życiu politycznym swoich narodów i działalności prometejskiej. Były to jednak postaci, które odegrały bardzo istotną rolę w dziejach tych narodów i ruchu prometejskiego. Świadczą o tym chociażby takie nazwiska jak: Tite Beriszwili, Bało Billati, Żanbek Chawżoko, Grzegorz Kerceli, Andrij Kryżanywśkyj, Hlib Łazarewski, Eugeniusz Małaniuk, Ibrahim Otar, Edige Szynkiewicz, Tahir Szakir czy Ahmed Zihni Soysal. Należy zauważyć także, iż w późniejszym okresie niektórzy ze stypendystów związali się z ugrupowaniami nastawionymi wrogo wobec państwa Polskiego, byli jednak w zdecydowanej mniejszości (np. M. Michalewicz czy N. Chasewicz, którzy związali się z OUN i UPA). Mniej zastrzeżeń budziła działalność wybitnych działaczy tatarskich, m.in. Abdullacha Zihni i Edige Szynkiewicza, którzy w czasie II wojny światowej reprezentowali Tatarów Krymskich wobec władz III Rzeszy, co było źle odbierane przez polskich orientalistów²², ale nie miało wpływu na ich relacje z polskimi działaczami ruchu prometejskiego.

18 APW, akta studenckie G. Kercelego, sygn. 7352.

19 AUW, akta studenckie M. Rogozińskiego, sygn. 27624.

20 *Ibidem*, akta studenckie I. Otara, sygn. 49002.

21 APW, akta studenckie G. Kercelego, sygn. 7352.

22 A. Zajączkowski do T. Kowalskiego, 25 X 1943, [w:] *Urzędzeni Orientem. Listy Ananiasza Zajączkowskiego do Tadeusza Kowalskiego*, (red. T. Majda), Warszawa 2013, s. 194.

* * *

Wykaz studentów i stypendystów związanych z ruchem prometejskim w latach 1928-1939

Poniższa lista jest jedynie próbą odtworzenia wykazu stypendystów z lat 1928-1939. Poważne braki w dokumentacji archiwalnej uniemożliwiły na tym etapie badań przedstawienie pełnej listy stypendystów. W niektórych przypadkach informacje zamieszczone w dokumentacji Ekspozytury 2 albo MSZ nie znajdują potwierdzenia w archiwach uniwersyteckich. Trudno też ostatecznie rozstrzygnąć który z kandydatów do stypendium otrzymał je. Z tego powodu w poniższym zestawieniu ograniczono informacje do tych, które udało się sprawdzić, w niektórych tylko przypadkach podając wiadomości niesprawdzone (szczególnie wówczas kiedy brakowało innych informacji na temat danej osoby). Wykaz powstał w oparciu o dane z akt wytworzonych w trakcie funkcjonowania ruchu prometejskiego, które zostały następnie uzupełnione o informacje z archiwów uniwersyteckich i dostępnej literatury.

Abduł Wachchab Ischak-Ogły, Turkiestańczyk. Studiował na Uniwersytecie w Heidelbergu, a według innych danych w Szkole Nauk Politycznych w Berlinie. Otrzymywał stypendium zagraniczne.

Abuk Chanbi, Kabardyńczyk, urodził się ok. 1908 r. w Aleppo (Syria). Uczęszczał albo miał zamiar uczęszczać do gimnazjum dla dorosłych na Pl. Trzech Krzyży w Warszawie. W 1932 r. kandydat na stypendystę OKM.

Akjigit Szeref, Tatar Kazański. W 1932 roku przebywał w Polsce i uczył się w Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie. Był stypendystą OKM.

Amilachwari Mikołaj, Gruzin. Kandydat na stypendystę w 1933 r.

Antonowicz Michał, Ukrainiec. Urodził się 22 VIII 1910 r. we Florencji jako syn Dymitra (1877-1945), historyka sztuki i Katarzyny. W 1911 r. rodzina przeniósła się do Kijowa, a w 1923 r. do Paryża, gdzie uczył się do 1927 r. w ukraińskim gimnazjum. W 1927 r. rozpoczął studia na Ukraińskim Wolnym Uniwersytecie w Pradze, który ukończył w 1931 r. otrzymując stopień doktora filozofii. Jednocześnie od 1928 r. studiował na wydziale filozoficznym Uniwersytetu w Berlinie, gdzie w 1933 obronił pracę doktorską. Po studiach związał się z Ukraińskim Instytutem Naukowym w Berlinie i Ukraińskim Towarzystwem Historyczno-Filologicznym w Pradze, pracował w niemieckim Instytucie Europy Wschodniej we Wrocławiu (1937-1941), a następnie „przy armii niemieckiej na wschodzie” we Lwowie (1941-1942). W 1942 r. przeprowadził przewód habilitacyjny na Uniwersytecie w Wiedniu. Aresztowany przez władze sowieckie w Pradze, zmarł 24 XI 1955 r. w więzieniu w Magadan. Otrzymywał stypendium zagraniczne.

Arikan Sabri, urodził się 12 IX 1911 r. w Bursie (Turcja) jako syn kupca Achmeda i Zeliki. W 1927 r. wyjechał do Stambułu, gdzie skończył szkołę średnią i przez rok studiował w Wyższej Szkole Handlowej i Ekonomicznej. W październiku 1935 r. przyjechał do Polski, gdzie od października 1936 r. studiował na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Studia zakończył w lipcu 1939 r. otrzymując dyplom i tytuł magistra nauk ekonomiczno-politycznych. Po 1945 r. osiadł w Turcji, zmarł w 2013 r. Był stypendystą OKM.

Asłanbek Ibrahim, Tatar. Miał studiować na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Stypendysta OKM w 1934/1935 r.

Awaliszwili (Awałow) Mikołaj, Gruzin. Urodził się 25 VII 1905 r. w Kaliszu jako syn Konstantego i Wiery z domu Snaksarew. Początkowo uczył się w domu, a następnie od 1914 w gimnazjum rosyjskim w Kaliszu. Ewakuowany w czasie I wojny światowej do Rosji przerwał naukę. W 1922 r. wrócił do Kalisza, gdzie kontynuował naukę i 10 VI 1924 zdał maturę w gimnazjum im. T. Kościuszki. 21 VIII 1924 złożył podanie na Wydział Mechaniczny Politechniki Warszawskiej, gdzie studiował do 1932 r. Był bratem Natalii Gałczyńskiej (1908-1976), żony poety Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego.

Bagrationi Mikołaj, Gruzin. Urodził się 12 II 1908 w Kars jako syn Aleksandra. Od 14 roku życia wychowywał się w Belgii, gdzie 23 VII 1928 ukończył szkołę średnią: College Episcopal de Leuze – Ecole d'Agriculture et de Mecanique Agricole. Do Polski przyjechał w 1928 r. i 27 VIII 1928 zapisał się na Wydział Rolniczy SGGW, gdzie studiował w latach: 1929-1930, 1933-1936. Był wiceprezesem Związku Studentów Narodowości Kaukaskich w Polsce.

Bajramow Naki, Gruzin. Urodził się 16 V 1905 r. w Karajaz w guberni tyfliskiej jako syn Mustafy. Ukończył w czerwcu 1919 r. cztery klasy szkoły średniej handlowej w Tyflisie. W 1934 r. rozpoczął naukę w Szkole Handlowej Męskiej zgromadzenia kupców m. st. Warszawy. Był stypendystą OKM.

Baragun Murat bej (Baragunow Borys), Kabardyniec. Urodził się 25 XII 1905 r. w Kars. W latach 1914-1917 służył we Władimirokaukaskim Radeckim Korpusie. W 1921 r. wyjechał z Gruzji do Konstantynopola, gdzie uczył się w gimnazjum rosyjskim. Maturę zdał 2 VIII 1925 r. w rosyjskim gimnazjum w Piesztera w Bułgarii. Następnie studiował w Wyższej Szkole Leśnej w Brnie, a od 1926 w Wyższej Szkole Technicznej w Pradze. W lutym 1928 r. wyjechał do Polski i zapisał się na Wydział Inżynierii Lądowej Politechniki Warszawskiej. Należał do władz (wiceprezes) Związku Studentów Narodowości Kaukaskich w Polsce.

Beriszwili Tite, Gruzin. Urodził się 25 V 1902 r. w Surebi w Gruzji jako syn Nestora i Marty z domu Ramiszwili. Początkowo nauki pobierał w domu, a następnie

uczęszczał do czteroklasowej szkoły w Ozurgedzie, którą ukończył w 1916 r. W 1920 r. skończył VI gimnazjum w Tyflisie i zapisał się na Wydział Matematyki na tamtejszym Uniwersytecie. W roku akademickim 1922/1923 przeniósł się na Politechnikę w Tyflisie. Studiował tam przez rok, ale potem z powodów materialnych i politycznych musiał przerwać studia - został usunięty z Uniwersytetu za działalność antybolszewicką i podjął pracę jako nauczyciel w Tyflisie. W tym czasie był związany z konspiracją. W 1930 r. wyjechał przez Francję do Polski i na początku 1931 r. zapisał się na Wydział Chemiczny Politechniki Warszawskiej. Studia ukończył 25 VI 1936 uzyskując tytuł inżyniera chemii. W okresie VI-IX 1930 przebywał w Gruzji w tajnej misji politycznej.

Berzek Dawid (Benzek Daud), Czerkies Ubych. Urodził się w kwietniu 1913 r. w Bussie. W 1934 r. ukończył szkołę średnią techniczną w Istambule. Wiosną 1935 r. przyjechał do Polski i został w 1935/1936 przyjęty warunkowo do Wyższej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda. Studiował tamże oraz w Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki w Poznaniu (1936-1937). Był stypendystą OKM.

Bezerowskyj Leonid, urodził się 10 III 1907 r. w Radziwiłłowie. W latach 1929-1936 uczęszczał do Konserwatorium Muzycznego w Warszawie. Specjalizował się w teorii muzyki, studiował u prof. Piotra Rytla oraz dr Heleny Dorabialskiej. Konserwatorium ukończył 15 czerwca 1936 r. Był kandydatem do stypendium w 1931 r.

Biłłati Bało (Błademur), Osetyniec. Urodził się 25 IV 1900 r. w Dzdżastem (Czeronokarskaja) koło Mazdoku na Północnym Kaukazie jako syn Szymona. W 1918 r. ukończył szkołę średnią w Mazdoku, a następnie studiował na Politechnice w Brnie, gdzie w lutym 1929 r. otrzymał tytuł inżyniera chemika w specjalności ceramika. W lipcu lub sierpniu 1930 r. przyjechał do Warszawy. W 1930 r. miał zapisać się na Uniwersytet Warszawski. W 1931/1932 r. rozpoczął studia na Wydziale Politycznym (dyplomatyczno-konsularnym) Szkoły Nauk Politycznych i w 1935/1936 r. otrzymał absolutorium. Był stypendystą OKM.

Chasiewicz (Chasewycz) Nił, Ukrainiec. Urodził się 13 XI 1905 r. w Diukstynie (pow. Kostopol) jako syn Antoniego i Teodzji. W latach 1926/1927-1932/1933 studiował w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie w pracowni malarstwa prof. Mieczysława Kotarbińskiego. Współzałożyciel ukraińskiej Grupy Artystycznej „Spokij” (1827-1839). Był członkiem i sekretarzem korporacji studenckiej Zaporozie oraz Wołyńskiego Ukraińskiego Zjednoczenia (WUO). W czasie II w. św. i po 1945 r. w UPA, zginął w bunkrze UPA na Wołyniu 4 III 1952 r. Kandydat do stypendium Ukraińskiego Instytutu Naukowego w 1931 r.

Chawzoko Żanbek, Kabardyniec. Urodził się 15 VIII 1902 r. w Dokoszkowie koło Nalczyku na Północnym Kaukazie jako syn Ali-Chana, hodowcy koni. Do szkoły średniej uczęszczał w Nalczyku, w 1920 r. wyjechał do Turcji, mieszkał w Stambule,

a następnie od 1922 r. w Bułgarii, gdzie w mieście Szumen ukończył rosyjską szkołę średnią i zdał maturę 30 VI 1925. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości wyjechał do Czechosłowacji, gdzie od 1926/1927 r. studiował chemię na Politechnice Praskiej. W 1927 lub 1928 r. wyjechał do Polski i wstąpił na wydział chemii Politechniki Warszawskiej, ale z powodu złego stanu zdrowia naukę musiał przerwać i przenieść się na Wydział Leśny SGGW. Od 1931 r. uczył się w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie, którą ukończył w 1935 r. otrzymując dyplom. Po studiach odbył praktyki w Państwowym Banku Rolnym (1936-1937) i w Banku Gospodarstwa Krajowego (1937-1938).

Chojski-Chan Zahid, Azer. Urodził się 25 IX 1910 r. na Kaukazie. Na początku lat 30. przyjechał do Polski i podjął naukę w Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda, którą ukończył w 1935 r. uzyskując tytuł technologa – elektryka. Był stypendystą OKM.

Chołodnyj Piotr, Ukrainiec. Urodził się 22 VII 1902 r. w Kijowie jako syn Piotra polityka URL i artysty (1876-1930) i Marii z domu Iwanowej. Studiował w Ukraińskim Studium Sztuk Plastycznych w Pradze, a następnie w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie (1928/1929-1933/1934) w pracowni malarstwa prof. Mieczysława Kotarbińskiego i pracowni grafiki Edwarda Czerwińskiego. 23 VI 1934 r. otrzymał dyplom ukończenia szkoły. W 1937/1938 prowadził zajęcia na ASP, a od IX 1938 r. był asystentem prof. M. Kotarbińskiego. Był członkiem Ukraińskiej Grupy Artystycznej „Spokji” i kosзовym korporacji studenckiej Zaporozze. Po 1945 r. mieszkał w USA, gdzie zmarł w 1977 r. Mąż Natalii Liwyckiej-Chołodnej (1902-2005). Stypendysta Ukraińskiego Instytutu Naukowego.

Czirakwadze Grzegorz, Gruzin. Kandydat do stypendium OKM w 1933 r.

Czukua Mahomet bej, Czerkies. Urodził się 5 V 1898 r. w aule Dudarukowskim albo w Batał Paszynsku na Północnym Kaukazie jako syn przemysłowca Pszemacho i Fatmy. W 1917 r. ukończył gimnazjum w Batał Paszyńsku w 1917 r., a następnie zmobilizowany ukończył szkołę wojenną w Kijowie w 1918 r. i Oficerską Szkołę Wojenną w Jekaterynodarze w 1919 r. Wstąpił w stopniu podporucznika do 3 pułku Czerkieskiej Dywizji i brał udział w walkach do 1920 r., kiedy po zawarciu pokoju między bolszewikami a armią gen. Morozowa dostał się do niewoli. W tym samym roku uciekł z niewoli i walczył w oddziałach powstańczych gen. Chwastikowa w 2 labińskim pułku, awansując do stopnia podesauła. W 1921 r. wyjechał do Stambułu, a w 1923 r. wyjechał z Turcji do Francji. W lutym 1928 r. przyjechał do Polski i 21 IX 1928 wstąpił do Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie, gdzie studiował przez 6 semestrów na Wydziale Konsularnym. Był stypendystą OKM.

Gwazawa Dżamlet Jerzy, Gruzin. Urodził się 27 IV 1916 r. w Tyflisie. Uczęszczał do szkoły podstawowej w Tyflisie, w 1925 r. w wieku 9 lat wyjechał z matką z Gruzji do ojca przebywającego od 1921 r. na emigracji. Szkołę średnią skończył w Paryżu w 1935

r., a następnie studiował na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Paryżu i wieczorowo studiował w Conservatoire des Arts et Metiers w Paryżu. W 1937 otrzymał stypendium.

Hadzi-Hasan Jusuf, Bałkarczyk. Urodził się w Samsun (Turcja) około 1910 r. Na początku lat 30. przyjechał do Polski, gdzie uczęszczał albo miał zamiar do gimnazjum dla dorosłych na Pl. Trzech Krzyży w Warszawie. W maju 1932 był kandydatem do stypendium OKM.

Hałyk/Halik Usmi Abdul, Dagestańczyk. Urodził się ok. 1903 r. pochodził z zamożnej rodziny kaukaskiej, rodziców stracił w czasie rewolucji. w 1928 r. przyjechał do Polski, gdzie pracował między innymi jako dublet i woltyżer filmowy. W 1928 r. przez rok miał studiować na Politechnice Warszawskiej, a następnie przerwał studia z powodów zdrowotnych w 1929 r. miał rozpocząć studia na Wyższej Szkole Handlowej. 13 marca 1932 popełnił samobójstwo w wieku 29 lat, pochowany na cmentarzu muzułmańskim w Warszawie przy ul. Tatarskiej. Był stypendystą.

Indzia Jerzy, Gruzin. Urodził się 21 IV 1903 w Kutaisi w Gruzji jako syn kupca Mikołaja i Heleny z domu Kwiatek. Po ukończeniu szkoły średniej z maturą w Kutais (1912-1921) zapisał się na studia na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu w Tyflisie. W 1923 r. został wydalony z Uniwersytetu za przekonania polityczne, a rok później aresztowany za działalność polityczną. Zwolniony w 1925 r. w następnych latach prowadził nielegalną działalność w Gruzji. W 1927 r. przez Turcję wyjechał do Francji, a w styczniu 1928 r. przyjechał do Polski. W latach 1929-1931 studiował na Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie. Był stypendystą OKM.

Israfil Oglu/Bej Hidajet, Azer. Urodził się 5 VI 1900 r. w Gandzy/Elizawetpolu jako syn Nabiego. W 1920 r. ukończył 6 klas gimnazjum w Baku, a następnie w latach 1920-1924 przebywał wśród partyzantów zwalczających reżim bolszewicki. W 1927 został aresztowany przez bolszewików, ale dzięki staraniom rodziców został zwolniony. W 1930 r. uciekł do Persji, a następnie przez Turcję i Rumunię do Polski. W roku akademickim 1930/1931 rozpoczął naukę w Instytucie Praktycznej Wiedzy Handlowej w Warszawie. W 1932 r. zapisał się na kursy przygotowawcze i planował wstąpić do Szkoły Nauk Politycznych, ale z powodów materialnych i trudności naukowych został zmuszony do przerwania nauki. W lecie 1935 zapisał się na „kursa samochodowe” i planował zdać maturę. Był stypendystą OKM.

Iwanowycz Włodzimierz, Ukraińiec. Wieloletni członek korporacji Zaporozże, jej skarbnik i prezes Ukraińskiego Klubu Sportowego, który powstał przy tej korporacji. Kandydat do stypendium Ukraińskiego Instytutu Naukowego w maju 1931 r.

Karadagły (Iczmekli) Achmed, Turkiestańczyk (Turkmen). Urodził się w 1910 r. W 1928 r. wyjechał do Turcji, gdzie ukończył liceum i studiował medycynę na Uniwersytecie w Stambule. W 1937 r. przyznano mu stypendium.

Karul Dewlet Girej, Dagestańczyk. Urodził się 27 II 1900 r. w Bucra w Dagestanie jako syn Hadzi Murata i Mimchan. Uczył się w gimnazjum humanistycznym w Odessie i przez rok studiował na I roku Jekaterynosławskiego Państwowego Instytutu. Od 1923 r. przebywał w Bułgarii. W 1928 r. wyjechał do Polski, gdzie 29 IX 1928 r. zapisał się do Wyższej Szkoły Handlowej. W 1929 r. został usunięty ze stowarzyszenia młodzieży kaukaskiej za współpracę z opozycją i z tego powodu pod koniec 1929 r. wyjechał do Francji.

Kasim Zachid, Turkiestańczyk. W 1936 r. ukończył studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Jenie i wyjechał do Turcji, gdzie był członkiem organizacji turkiestańskiej. Wcześniej pobierał stypendium zagraniczne.

Kazi Chan Batyr Bek (Grzegorz), Kabardyniec. Urodził się 25 II 1900 r. jako syn Kazy-Khanoff i Albaouroffw. Szkołę średnią (gimnazjum) ukończył w 1916 w Mozdoku. W 1917 służył w armii kaukaskiej i brał udział w walkach z bolszewikami do 1920 r., kiedy wyjechał do Bułgarii. W 1925 r. wyjechał z Bułgarii do Francji, a następnie w lutym 1928 r. do Polski. 8 II 1928 r. zapisał się na Wydział Chemii Politechniki Warszawskiej. Pobierał stypendium MSZ.

Kerceli Grzegorz, Gruzin. Urodził się 22 XII 1902 r. w Ałagirze koło Władykaukazu jako syn Sergiusza. W latach 1912-1919 uczęszczał do szkoły realnej rosyjskiej we Władykaukazie. W sierpniu 1922 r. przyjechał do Warszawy i niebawem (najpóźniej w 1924/1925) wstąpił na Wydział Elektryczny, a następnie Wydział Inżynierii Politechniki Warszawskiej. Studiował z przerwami spowodowanymi trudnymi warunkami materialnymi i zdrowotnymi do 1939 r., ale studiów nie ukończył. Należał do władz (skarbnik) Zw. Studentów Narodowości Kaukaskich w Polsce i do władz Komitetu Gruzińskiego w Polsce. Był stypendystą OKM.

Kiriczok Sergiusz (Kyryczok Serhij). Urodził się 25 VIII 1895 r. w Kiriczkach na ziemi Połtawskiej jako syn Jana i Dorotei. Uczył się w szkole początkowej (1903-1907), a następnie w Szkole Handlowej w Kobylakach (1907-1916). W 1916 r. podjął studia w Instytucie Handlowym w Moskwie, ale musiał je niebawem przerwać gdyż w grudniu 1916 r. został powołany do wojska rosyjskiego. Służył w batalionie studenckim, a następnie został skierowany do szkoły oficerskiej. Po demobilizacji w 1918 r. zapisał się na politechnikę w Chersoniu, ale został zmobilizowany do armii ukraińskiej, gdzie służył jako porucznik w 1 Zaporoskiej Dywizji. Po zajęciu Ukrainy przez bolszewików wraz z armią URL ewakuował się do Polski. 25 IV 1922 r. został imatrikulowany na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego, ale nauki nie kontynuował, lecz 6 IX 1922 r. zapisał się na Politechnikę Warszawską. Studiował do 29 I 1934 r. kiedy ukończył studia i otrzymał tytuł inżyniera. Aktywny działacz polityczny i społeczny, od 1930 r. był członkiem Rady UKC, członkiem, a następnie prezesem Ukraińskiej Studenckiej Gromady, z której wystąpił w 1928 r. i został współzałożycielem Ukraińskiej Akademickiej Gromady w Warszawie. Wie-

loletni członek zarządu i prezes korporacji studenckiej Zaporozie i członek zarządu Klubu Ukraińskiego w Warszawie.

Był stypendystą Ukraińskiego Instytutu Naukowego do 1934/1935 r.

Koczkakidze Arcził, Gruzin. Kandydat do stypendium w 1933 r.

Kostrycki (Kostryckij) Leonid, Ukrainiec. Urodził się 20 II 1908 r. jako syn Eugenija, mieszczanina i Olgi. Działał w Ukraińskim Chórze Narodowym im. Łysenki. W 1928 r. starał się o przyjęcie do Konserwatorium Muzycznego w Warszawie, do klasy śpiewu, ale brak informacji czy uczęszczał i ukończył Konserwatorium. Kandydat do stypendium Ukraińskiego Instytutu Naukowego w 1931 r.

Kryżanywśkyj Andrij, Ukrainiec. Urodził się 31 III 1906 r. w Radomiu jako syn Mikołaja. Studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim (1928-1929) i w Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu (1930-1933). Współtwórca czasopisma „My”. W 1935 r. był sekretarzem sekcji lingwistycznej Komisji dla badań polsko-ukraińskich i sekretarzem komisji historii literatury w Ukraińskim Instytucie Naukowym. Był członkiem Zarządu Klubu Prometeusz, sekcji młodych Prometeusza, korporacji studenckiej Zaporozie. Stypendysta Ukraińskiego Instytutu Naukowego. Po 1945 r. mieszkał w Niemczech.

Krzyżanowski (Kryżanywśkyj) Piotr, Ukrainiec, urodził się w 1907 r. jako syn Mikołaja i Lidii. Mieszkał w Brześciu nad Bugiem. Przed 1933 r. studiował na Wydziale Rolno-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego, w 1933 r. chciał podjąć studia na Uniwersytecie Warszawskim, ale jego kandydaturę odrzucono z powodu negatywnej opinii starostwa powiatowego brzeskiego, które informowało, że „był aresztowany pod zarzutem działalności antypaństwowej i należenie do nielegalnych organizacji ukraińskich”. Studiował języki w Instytucie Wschodnim i udzielał się jako sekretarz techniczny w Ukraińskim Instytucie Naukowym. Stypendysta Ukraińskiego Instytutu Naukowego.

Kunduch Zade Ajtek, Osetyniec. Od 1928 r. w Polsce. W 1929 r. miał studiować na IV semestrze Wydziału Chemicznego Politechniki Warszawskiej. W 1933 w Persji.

Kunicki Modest, Ukrainiec. W 1935 r. brał udział w pracach technicznych przy Komisji dla zbiorowego wydania dzieł T. Szewczenki w Ukraińskim Instytucie Naukowym. Stypendysta Ukraińskiego Instytutu Naukowego.

Kupraszwilli Mikołaj, Gruzin. Student Szkoły Nauk Politycznych.

Łazarewski Hlib, Ukrainiec. Urodził się w 1887 r. jako syn Aleksandra. Prawnik i publicysta, członek władz UKC, klubu „Prometeusz”, kierownik komisji prawniczej przy Ukraińskim Instytucie Naukowym. Po 1939 r. w USRR, pracował

w Muzeum im. T. Szewczenki. Zmarł we Lwowie w 1949 r. Stypendysta Ukraińskiego Instytutu Naukowego do 1934/1935.

Łypowiecka Maria, Ukrainka. W 1931 r. kandydatka do stypendium Ukraińskiego Instytutu Naukowego, miała studiować w Wyższej Szkole Muzycznej im. Karłowicza w Warszawie.

Małaniuk Eugeniusz, Ukrainiec. Urodził się 2 II 1897 r. w Archangielsku. W 1914 r. ukończył szkołę realną w Jelizawietgradzie. Zmobilizowany do armii rosyjskiej walczył do 1917 r. Po demobilizacji wstąpił do armii ukraińskiej, gdzie służył m.in. jako adiutant gen. W. Tiutiunika, w sztabie S. Petlury i jako sotnik w Dywizji Chersońskiej. W 1920 r. internowany w Polsce. W 1923 r. wyjechał do Czechosłowacji, gdzie ukończył Wydział Leśny na Ukraińskiej Akademii Gospodarczej w Podiebradach. W 1928 r. przyjechał do Polski. Był współzałożycielem grupy literackiej „Tank”, współpracował z wieloma czasopismami polskimi i ukraińskimi. Po 1945 r. mieszkał w Niemczech, a od 1949 r. w USA. Zmarł w 1968 r. w Nowym Jorku. Stypendysta Ukraińskiego Instytutu Naukowego.

Mdivani Helena, Gruzinka. Urodziła się 26 VI 1916 r. w Batumi w Gruzji jako córka Simona (1876-1937). Uczęszczała do szkoły Notre Dame de Lourdes w Konstantynopolu (1925-1928), a następnie po wyjeździe do Francji do Cours Florian (1929-1935), Liceum Fenelon w Paryżu (1935-1936) i Liceum Marii Curie w Sceaux (1936-1937). W lipcu 1937 r. zdała egzamin maturalny i chciała zapisać się na studia medyczne. Otrzymała stypendium zagraniczne.

Mehmet Yahya Mehmet Eyup, Turkiestańczyk. Urodził się w 1917 r. w Ferganie (Turkiestan), jako syn Mehmeta Eyup i Nesibe. Ukończył Technikum Nevai w Taszkencie i rozpoczął studia w Instytucie Chemicznym przy Uniwersytecie Taszkentkim. W czasie studiów z powodów politycznych musiał wyjechać z kraju. W 1938 r. przyznano mu stypendium.

Melik-Zade Azis, Azer. Urodził się 14 IX 1908 r. w Baku jako syn Mehti beja Zahry. Ukończył gimnazjum w Baku (1914-1926) i przez półtora roku studiował w Instytucie Politechnicznym w Baku. Z powodu działalności w partii antybolszewickiej musiał uciekać z kraju, przyjął narodowość turecką, mieszkał w Konstantynopolu. 25 XII 1930 przyjechał do Polski. Od kwietnia 1931 r. przez semestr studiował na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, ale nauki nie kontynuował. W tym samym roku zapisał się do Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie, gdzie uczył się z przerwami do 1934 r. Współpracował z Instytutem Wschodnim. Stypendysta OKM.

Michalewicz Michał, Ukrainiec. Urodził się w 1906 r. w Kijowie. Studiował w Kijowskim Instytucie Sztuk Pięknych. W 1931 r. wyjechał z siostrą Weroniką z ZSRR i zamieszkał w Pradze, gdzie studiował w Akademii Sztuk Pięknych. W czasie II w.

św. członek OUN. Od 1944 r. w Niemczech. W latach 60. mieszkał w USA. Zmarł w 1984 r. w Filadelfii. Otrzymywał stypendium zagraniczne.

Michalewicz Weronika, Ukrainka. Urodziła się w 1910 r. W 1931 r. wraz z bratem Michałem uciekła z ZSRR i osiadła w Pradze. Miała studiować na Uniwersytecie w Pradze. Po 1945 r. w USA, gdzie zmarła w 1972 r. Otrzymywała stypendium zagraniczne.

Mtwarelidze Bagrati, Gruzin. Urodził się 25 V 1908 r. w Gori w Gruzji jako syn Jana. Ukończył gimnazjum humanistyczne w Gori, gdzie w 1925 r. otrzymał świadectwo dojrzałości i w 1926 r. zapisał się na Wydział Medyczny Uniwersytetu w Tyflisie. W okresie nauki w szkole średniej i na studiach brał udział w konspiracji gruzińskiej, w 1928 r. po rozpracowaniu organizacji przez GPU uciekł do Kijowa, a następnie do Polski. W grudniu 1929 r. przyjechał do Warszawy. W 1930 r. podjął studia na Politechnice Warszawskiej, w 1932 r. przeniósł się do Wyższej Szkoły Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda, ale z powodu problemów w nauce i trudności finansowych musiał przerwać studia. Od 1934 r. studiował w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego w Warszawie. Stypendysta OKM.

Oder Rahim, Azer. W 1937 r. miał studiować na Uniwersytecie Warszawskim.

Otar Ibrahim Sukru bej, Tatar Krymski. Urodził się 23 IV 1913 w Brussie (Turcja) jako syn Hafiza Alego i Eminy. Ukończył szkołę powszechną w Brussie, a następnie liceum handlowe w Stambule (1932). Następnie uczył się w Wyższej Szkole Handlowej i Ekonomicznej w Stambule. W drugiej połowie 1934 r. wyjechał do Polski i 6 XI 1935 r. został imatrykulowany na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. W 1939 r. studiował na III roku. Po 1945 r. mieszkał w Turcji, gdzie zmarł w 2005.

Özer Azis, Azer. Urodził się 20 IX 1908 r. w Baku jako syn Mehtiego. W 1926 r. ukończył gimnazjum i otrzymał maturę. Przez półtora roku studiuował architekturę na politechnice w Baku. W marcu 1928 r. zmuszony do opuszczenia kraju z powodu przynależności do organizacji antykomunistycznej. Przez dwa lata mieszkał w Persji. Na początku 1930 r. przyjechał do Polski. Miał studiować przez 4 lata na Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, a następnie w Wyższej Szkole Dziennikarskiej w Warszawie. Naukę przerywał z powodów zdrowotnych. Stypendysta OKM.

Ramiszwili Akaki, Gruzin. Urodził się 9 I 1916 r. w Tyflisie jako syn prezydenta Gruzji Noego (1881-1930) i Marii z domu Gogujaszwili. W marcu 1921 wyjechał z rodzicami do Francji, gdzie uczęszczał do szkoły podstawowej i Liceum Lakamal, gdzie zdał maturę 24 X 1932. W 1933 r. zapisał się na kursy w Institut de Chimie Appliquee de Paris i otrzymał stypendium zagraniczne. W 1936 r. przyjechał do Polski, do 1939 r. studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego

i w Szkole Podchorążych Sanitarnych Zawodowych (1937). Po II w. św. mieszkał w Wielkiej Brytanii. Zmarł w 1999 r.

Rohoziński (Rogoziński) Mikołaj, Ukrainiec. Urodził się w Dunajowicach na Podolu w 1891 r. jako syn Gabriela i Atanazji z Iwaszczenków. Uczył się w prawosławnym Seminarium Duchowym w Kamieńcu Podolskim (1906-1912). Zapisał się na Wydział Historyczno-Filozoficzny Uniwersytetu Warszawskiego w 1912/1913, ale studiów nie podjął. Studiował w Petersburgu (1913-1916), a następnie został zmobilizowany do armii rosyjskiej, w 1916 r. skończył szkołę wojskową i został wysłany na front rosyjsko-niemiecki. Zdemobilizowany w 1918 r., w latach 1918-1920 służył w armii ukraińskiej (URL) w stopniu kapitana. W Polsce od 1919 r., w latach 1925/1926 -1932 studiował na Uniwersytecie Warszawskim, a następnie od 1931/1932 do 15 XI 1934 r. był asystentem w katedrze Historii Ukrainy u prof. M. Korduby. W styczniu 1935 otrzymał stopień magistra filozofii i przygotowywał pracę doktorską. Stypendysta Ukraińskiego Instytutu Naukowego.

Rusembejli Sziukriu, Azer. Miał studiować na Politechnice Warszawskiej. Był bliskim współpracownikiem M. E. Rasulzade, członkiem zarządu Związku Studentów Narodowości Kaukaskich w Polsce. Był stypendystą OKM.

Sabir Ibrahim Ogły, Turkiestańczyk. Uczył się w szkole technicznej w Darmstadt. Otrzymywał stypendium zagraniczne.

Sabri Şamgul Musa, Tatar. Student Akademii Górniczej w Krakowie w latach 1930-1938. W roku akademickim 1937/1938 ukończył studia i uzyskał dyplom inżyniera górniczego. Po 1945 r. mieszkał w Turcji, autor licznych przekładów z j. polskiego na j. turecki. Stypendysta MWRiOP i OKM.

Sagida Szir-Achmed, Turkiestanka. Studentka na Uniwersytecie w Berlinie. Ok. 1936 r. wyszła za mąż za Ischaka Ogłu i przerwała studia. Otrzymywała stypendium zagraniczne.

Sagin Selim, Tatar. Urodził się 25 IX 1908 r. W roku akademickim 1934/1935 ukończył Wyższą Szkołę Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie.

Sojko Jan, Ukrainiec. W styczniu 1935 r. miał studiować na 4 roku Studium Teologii Prawosławnej Uniwersytetu Warszawskiego i przygotowywać pracę magisterską u prof. A. Łotockiego z historii kościoła prawosławnego w Polsce. Stypendysta Ukraińskiego Instytutu Naukowego.

Sołohub Sergiusz, Ukrainiec. Miał studiować w Konserwatorium Warszawskim. Był kandydatem do stypendium Ukraińskiego Instytutu Naukowego w maju 1931.

Sołonar Włodzimierz, Ukrainiec. Urodził się w 1894 r. w Kamionce na Podolu. Po ukończeniu szkoły średniej przez dwa lata studiował na Uniwersytecie św. Włodzimierza w Kijowie oraz w Aleksiejewskiej Szkole Wojskowej w Moskwie. W następnie od 1917 r. służył w armii ukraińskiej w stopniu setnika, w 1920 r. objął stanowisko dowódcy dywizjonu artylerii w Żelaznej Dywizji. W 1932 r. mieszkał w Paryżu, pracował w fabryce i uczęszczał na kursy wojskowe organizowane przez gen. Gołowina, po których miał być „użyty do prac sztabowych i instruktorskich [ukraińskich]”. Stypendysta.

Soroko Jerzy, Ukrainiec. Urodził się w 1919 r. w Nawie jako syn byłego szefa dyrekcji okręgowej poczt i telegrafów. Student medycyny na Uniwersytecie w Paryżu, utrzymywał się pracując jako robotnik. Stypendysta.

Stecyk Jan, Ukrainiec. Miał studiować na Politechnice Warszawskiej. Był kandydatem do stypendium Ukraińskiego Instytutu Naukowego w maju 1931.

Sułhaniszwili Arusia, Gruzinka. Urodziła się 6 XII 1906 r. w Tyflisie jako córka Zachariasza i Adelmy z domu Raczyńskiej. W 1923 r. zdała maturę w II gimnazjum humanistycznym w Tyflisie i w tym roku przyjechała z matką do Polski. Rozpoczęła studia na Politechnice Warszawskiej, ale z powodu trudności materialnych musiała przerwać naukę. W r. 1933/1934 zapisała się na Wydział Rolny SGGW i studiowała do 1936/1937 r. W 1936 r. odbyła praktyki w Państwowym Naukowym Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Należała do Związku Studentów Kaukaskich w Polsce. Po 1945 r. mieszkała w Polsce

Szakman Dewlet Guiray, Kabardyniec. Urodził się 2 XII 1909 r. w Nalczyku na Północnym Kaukazie jako syn Aminata Szipszeta Tau Sułtana Szakmana. W marcu 1920 r. został ewakuowany z Północnego Kaukazu do Samsunu (Turcja), gdzie przez rok uczęszczał do szkoły tureckiej, a w 1921 r. wyjechał do Konstantynopola, gdzie uczęszczał do szkoły St. Georges, a od 1922 do szkoły rosyjskiej w Bijuk Dere. W grudniu 1923 r. wyjechał do Francji. Przez rok chodził do szkoły francuskiej w Paryżu. W 1925 r. przerwał studia z powodu konieczności podjęcia pracy zarobkowej. W 1937 miał przyjechać do Polski i uzupełnić wykształcenie średnie. Był stypendystą OKM.

Szeref Akygıt, Tatar Kazański. W 1932 r. uczył się w Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie. Był stypendystą OKM.

Szynkiewicz Edige, Tatar Krymski. Urodził się w 1911 r. w Bachczysaraju jako syn Mustafy. Ukończył szkołę podstawową w Derekoy koło Jałty i rosyjskie liceum w Jałcie, a następnie studiował w Wyższym Instytucie Pedagogicznym w Symferopolu. W 1928 r. został aresztowany wraz z ojcem i razem z nim zesłany do łagrów na półno-

cy ZSRR. W 1932 r. uciekł przez Azerbejdżan i zgłosił się w Poselstwie RP w Teheranie. Przez Turcję dotarł do Polski, podjął studia w Szkole Nauk Politycznych w Wilnie. W czasie II w. św. reprezentował ludność tatarską przed władzami niemieckimi. Po 1945 r. mieszkał w Niemczech, współpracował z tamtejszymi ośrodkami sowietologicznymi, zmarł 22 VI 1980 r. w Monachium. Był stypendystą OKM.

Tachir Szakir – Ogły, Turkiestańczyk (Uzbek). Urodził się w 1904 r. w Taszkencie. Szkołę średnią skończył w Ufie. W 1922 r. wyjechał do Niemiec. Skończył studia na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu w Heidelbergu (przed 1937) i w 1937 r. studiował w Wyższej Szkole Nauk Politycznych w Berlinie. Bliski współpracownik Mustafy Czokajewa, w 1937 redaktor odpowiedzialny „Jasz Turkiestan”. Po 1945 r. w Turcji. Otrzymywał stypendium zagraniczne.

Taktakiszwili Tejmuraz, Gruzin. Urodził się 9 X 1914. W 1936 r. studiował na ostatnim roku Politechniki w Paryżu. Otrzymał stypendium zagraniczne w 1936 r. na ukończenie ostatniego roku studiów.

Tułat (Tułatow) Bekir, Osetyniec. Urodził się 13 X 1906 r. we wsi Kobel w Północnej Ostetii jako syn Chasbiego właściciela ziemskiego i hodowcy koni. W 1915 rozpoczął naukę w II realnej szkole we Władykaukazie, ale w 4 klasie przerwał naukę z powodu rewolucji i wrócił do rodzinnej wsi. Do 1923 r. kształcił się w domu pod kierunkiem korepetytora. W 1923 r. rozstrzelano jego starszego brata i skonfiskowano część rodzinnego majątku, a on sam podjął pracę społeczną nad zwalczaniem analfabetyzmu w rodzinnej wsi. W lutym 1931 wyjechał do Turcji, a następnie przyjechał do Polski, uczył się najpierw w gimnazjum dla dorosłych, a następnie na Wydziale Elektrycznym w Państwowej Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie. Był stypendystą OKM.

Wasyńczuk Paweł, Ukrainiec. Urodził się 2 VIII 1893 r. w Chełmie jako syn Klemensa i Marii. Brat działacza politycznego i społecznego: Antoniego (1885-1935). Uczył się w szkole cerkiewnej i seminarium duchownym w Chełmie (1909-1915), studiował ekonomię w Instytucie Handlowym w Kijowie i prawo na Uniwersytecie św. Włodzimierza. Od XI 1917 r. pracował jako naczelnik wydziału prasowego w Ministerstwie Apropowizacji rządu URL, od V 1919 r. stał na czele międzypaństwowej komisji repatriacyjnej w Kowlu, a następnie pracował w firmie handlowej brata. Od 1920 r. ponownie w Chełmie. Poseł na Sejm RP I i II kadencji (1922-1930), m.in. wiceprzewodniczący Ukraińskiej Reprezentacji Parlamentarnej. W 1930 r. aresztowany i skazany na rok więzienia za nieposzanowanie władzy. Od 1931 r. w Warszawie, pracował w kancelariach adwokackich. W 1932 r. miał studiować prawo na Uniwersytecie Warszawskim, a w 1934 r. miał ukończyć Wydział Prawa i Nauk Społecznych KUL i przygotowywać pracę doktorską z prawa cywilnego. Został zamordowany przez nieznaną sprawców 18 IV 1945 r. w Chełmie. Stypendysta Ukraińskiego Instytutu Naukowego.

Weli Selim Ortay, Tatar Kazański. Urodził się 24 XI 1908. W 1929/1930 r. ukończył w Stambule 4 letnią szkołę przemysłową, po czym przyjechał do Polski, gdzie rozpoczął naukę w Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelbega i S. Rotwanda, którą ukończył w 1935 r. z tytułem technologa – elektryka. Był stypendystą OKM.

Zejnał-Zade Rahim Bej, Azer. Urodził się 13 I 1901 r. w Baku jako syn Ibadullacha beja. Ukończył szkołę handlową w Baku w 1919 r., a następnie studiował na Wydziale Ekonomicznym Instytutu Politechnicznego w Baku, który ukończył 26 IX 1927. Po odebraniu wykształcenia pracował w Państwowych Zakładach Bawełnianych. Po 1927 r. wyjechał z Azerbejdżanu z powodów politycznych i przez Turkiestan, Persję i Turcję przedostał się w 1930 r. do Polski. W 1931 r. rozpoczął studia na Wydziale Konsularno-Dyplomatycznym Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, gdzie w grudniu 1939 r. zdał egzaminy i otrzymał tytuł magistra. Był stypendystą OKM.

Zihni (Soysal) Abdullach Bej, Tatar Krymski, urodził się 26 XI 1904 r. jako syn Abidina, profesora akademickiego. W 1920 r. wyjechał z Krymu do Konstantynopola, gdzie kończył gimnazjum. 8 I 1929 został imatrikulowany na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego i studiował do 1932 r. 12 I 1933 obronił pracę doktorską pod kierunkiem prof. Tadeusza Kowalskiego pt. „Kilka jarłyków z czasów Jana Kazimierza”. Później planował powrócić do Turcji, ale otrzymał posadę lektora języków tureckich w Instytucie Wschodnim i pozostał w Polsce do jesieni 1939 r. W czasie II w. św. przebywał w Berlinie i współpracował z Edige Szykiewiczem. Zmarł w Turcji w 1983 r. Był stypendystą OKM.

Żordania Natalia (Nathela), Gruzinka. Urodziła się 25 XI 1918 r. w Tyflisie jako córka polityka i prezydenta Gruzji Noe (1868-1953). Szkołę średnią i maturę zdała we Francji w 1936 r. Następnie zapisała się do Ecole Polytechnique Feminine w Sceaux i na Sorbonę. Otrzymywała stypendium zagraniczne od 1937/1938 r. W latach 90. przewodnicząca Foyer Georgien we Francji.

BIBLIOGRAFIA

Archiwalia: *Archiwum Centralne Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, akta studentów: sygn. 3171, 3597.* ► *Archiwum Akademii Muzycznej w Warszawie, akta studenckie: Leonida Beżerowskiego, Leonida Kostryckiego* ► *Archiwum Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, wypisy z albumu nr: 333, 449, 501.* ► *Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, sygn. 6685, 6688, 6690a* ► *Archiwum Politechniki Warszawskiej, akta studentów, sygn.: 7027, 7352, 10869, 11359, 11149, 12921, 27624* ► *Archiwum Szkoły Głównej Handlowej, akta studentów: sygn. 5223/WSH, 5922/WSH, 5247/WSH* ► *Archiwum Uniwersytetu A. Mickiewicza w Poznaniu, akta studentów: sygn. 87/5* ► *Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, akta studentów, sygn. 49002, 25664.* ► *Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. S II-384, S II-376, S II-368, S II-360, S II-517, WF II-435,*

WF II 440, WF II 446. ► *Centralne Archiwum Wojskowe, Oddział II Sztabu Głównego, sygn. I.303.4: 5357, 5457, 5483, 5497, 5507, 5546, 5571, 5572, 5702, 5782* ► *Rosyjskie Państwowe Archiwum Wojskowe, Ekspozytura 2 Oddział II Sztabu Głównego, sygn.: 461k-1-295, 461k-1-337, 461k-1-340, 461k-1-344, 461k-2-106, 461k-2-112, 461k-2-125.*

■ **Źródła drukowane i opracowania:** *Akademja Górnicza w Krakowie: R. A. 1930/1931, Kraków 1930, s. 51; R. A. 1932/1933, Kraków 1932, s. 81; R. A. 1935/1936, Kraków 1935, s. 103; R. A. 1938/1939, Kraków 1938, s. 121.*

► *K. Bassara, Tajemnica mogiły na tatarskim cmentarzu, „Przegląd Tatarski”, nr 3 (23)/2014, s. 14-18.* ► *S. Chazbijewicz, Tatarscy liderzy polityczni w XX w. Edige Kirimal-Szynkiewicz, „Przegląd Tatarski”, nr 4/2011, s. 9-12.* ► *C. M. Исхаков, Из истории азербайджанской эмиграции, Москва 2011* ► *P. Libera (oprac.), II Rzeczpospolita wobec ruchu prometejskiego, Warszawa 2013* ► *Listy Ananiasza Zajączkowskiego do Seraji Szapszala i Aleksandra Mardkowicza, (M. E. Zajączkowska – Łopatto, oprac.), „Almanach Karaimski” nr 2/2013, s. 65-163.* ► *I. P. Maj, Działalność Instytutu Wschodniego w Warszawie 1926-1939, Warszawa 2007.* ► *R. Szagała, E. Wiszka, Ukraińcy w Warszawie, Toruń-Warszawa 2010* ► *A. I. Шаповал, Співпраця Михайла Антоновича з Українським Історично-Філологічним Товариством у Празі, „Архіви України”, Вип. 4 (280): липень-серпень, с. 88-99.* ► *M. Szumilo, Paweł Wasyńczuk, w: Encyklopedia Chełma, t. 1: Ludzie, Chełm 2011, s. s. 312-313* ► *Urzeczeni Orientem. Listy Ananiasza Zajączkowskiego do Tadeusza Kowalskiego, (red. T. Majda), Warszawa 2013* ► *E. Wiszka, Emigracja ukraińska w Polsce 1920-1939, Toruń 2005.* ► *E. Wiszka, Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce, Toruń 2001.* ► *T. Zaniwska, Wierzę w kismet, Warszawa 2010, s. 23-24.* ► *C. M. Исхаков, Из истории азербайджанской эмиграции, Москва 2011* ►►■ <http://www.iccrimea.org/historical/tevarih-intro.html> ► Encyklopedia „Suczasnój Ukrainy”: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=770

Dr Paweł Libera – historyk, adiunkt w Instytucie Historii PAN, pracownik naukowy w Archiwum Akt Nowych, zajmuje się dziejami dwudziestolecia międzywojennego, w tym ruchu prometejskiego oraz polskiej emigracji politycznej po 1945 r.

Scholarship-holders from the “Promethean” Nations 1928-1939: an Attempt of Drawing a Collective Portrait

Pawel Libera

Scholarship-holders from the „promethean” nations is a conventional term describing a group consisting of young representatives of nations and ethnic groups belonging to promethean movement and benefiting from the financial aid of the Polish authorities in the period 1928-1939. Scholarships founded by Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Confessions and Public Education and 2nd Department of the General Staff of Polish Army were granted upon application from the representatives of the promethean nations in alignment with the Polish side. They were distributed among the holders in Poland via the Oriental Youth Association and Ukrainian Research Institute and for foreign holders via Polish diplomatic posts.

Most of the scholarship-holders studied in Poland, mostly in Warsaw, only few studied in Poznan, Krakow and Vilnius. Moreover some of them studied abroad – in Germany, France and Czech Republic. A common problem for almost all the

Стипендиаты «прометейских» народов 1928-1939: попытка общей характеристики

Павел Либер

Стипендиаты «прометейских» народов это условное понятие группы состоящей прежде всего из молодежи народов принадлежащих к прометейскому движению и пользовавшихся финансовой поддержкой польских властей в 1928-1939 гг. Стипендии из средств Министерства Иностранных Дел, Министерства Вероисповедания и Общественного Просвещения и 2-го Отдела Главного Штаба признавались по просьбе представителей прометейских народов по согласованию с польской стороной. На практике выплачивались они стипендиатом в Польше через посредничество Востоковедческого Кружка Молодых и Украинского Научного Института, а для иностранных стипендиатов с помощью польских дипломатических представительств.

Большинство стипендиатов училось в Польше, в в Варшаве, а также в Познани, Кракове и Вильнюсе. Некоторые из них учились за границей Польши, в Германии, Франции и Чехии. Общей чертой стипендиатов были, прежде всего, трудности,

students was to learn Polish language and later to get funds for self-maintenance and continuation of education. It was not an easy task because the scholarship could not cover all these needs and most of the students had to find a part-time job. Material and sometimes also health problems had an effect on academic performance of the scholarship-holders – large number changed school and field of study and most was forced to take a break in studying. Only part of them graduated their studies and received a diploma. Only some actively participated in the political life of the emigration and promethean movement – most remained passive. After 1939 some of them kept good and stable relations with the Polish side, but there were also those who joined nationalistic movements hostile towards Poland.

связанные с изучением польского языка, а затем получение средств к существованию и продолжению образования. Это не было простой задачей, потому что стипендии не хватало на все потребности и большинство из них были вынуждены искать дополнительную работу. Финансовые трудности, и часто также проблемы связанные со здоровьем, отражались на процессе учебы: большая часть стипендиатов в течении учебы меняло специализации, а многие из них были вынуждены прекратить образование и возвращались к учебе после некоторого перерыва. Лишь немногие из них окончили учебу и получили диплом. Активное участие в политической жизни эмиграции и прометейском движении принимала только часть стипендиатов, другие же занимали пассивную позицию. После 1939 года, некоторые из них сохранили хорошие и длительные отношения с польской стороной, но были и случаи когда стипендиаты были объединены с националистическими движениями, враждебно настроенными по отношению к Польше и польскому народу.

